Komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi pakkotyöllä valmistettujen tuotteiden kieltämisestä unionin markkinoilla

Talousvaliokunta 10.2.2023

Nadine Hellberg-Lindqvist
johtava asiantuntija

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Asetuksen tausta ja tavoitteet

- Komissio antoi 14.9.2022 asetusehdotuksen pakkotyöllä valmistettujen tuotteiden kieltämisestä EU:n markkinoilla
- Asetuksen tavoitteena on
  - poistaa tehokkaasti pakkotyöllä valmistetut tuotteet EU:n markkinoilta riippumatta siitä, missä ne on valmistettu
  - puuttua vakavaan ja kasvavaan globaaliin ongelmaan
  - luoda unionissa toimiville yrityksille tasavertainen toimintakenttä
- Ehdotus täydentää muita jo olemassa olevia horisontaalisia ja toimialakohtaisia kestävyysaloitteita, mm.:
  - Direktiiviehdotusta yritysten kestävää toimintaa koskevasta huolellisuusvelvoitteesta (”CSDDD”)
  - Direktiiviä yritysten kestävyysraportoinnista (”CSRD”)

Ehdotuksen keskeinen sisältö 1(2)

- Kielto koskee pakkotyöllä valmistettujen tuotteiden **tuontia, vientiä sekä muuta markkinoille asettamista** EU:n markkinoilla
- Kielto koskee **kaikkia talouden toimijoita**, ei rajoituksia toimijan kokoon tai juridiseen toimintamuotoon liittyen (vrt. CSDDD ja CSRD)
- **Pakkotyön määritelmä** perustuu ILO:n vuoden 1930 yleissopimuksen no. 29 2 artiklan määritelmään:
  - “Pakkotyö on **työtä tai palvelusta, joka jonkin rangaistuksen uhalla vaaditaan henkilöltä ja johon mainittu henkilö ei ole vapaaehtoisesti tarjoutunut**.” Määritelmä sisältää sellaisen lapsityön, joka on pakkotyötä sekä valtion määräämän pakkotyön linjassa ILO:n sopimuksen 105 kanssa.
- **Tuotteella** tarkoitetaan *mitä tahansa tuotetta*, joka voidaan arvottaa rahassa ja joka voi sellaisenaan olla liiketoimien kohteena riippumatta siitä, onko se louhittu, korjattu, tuotettu tai valmistettu, mukaan lukien tuotteeseen liittyvä valmistus tai käsittely missä tahansa sen toimitusketjun vaiheessa
- **Pakkotyöllä valmistetulla tuotteella** tarkoitetaan tuotetta, jossa pakkotyötä on käytetty *kokonaan tai osittain* missä tahansa valmistusvaiheessa, ml. tuotteeseen liittyvä valmistus tai käsittely missä tahansa sen toimitusketjun vaiheessa

Ehdotuksen keskeinen sisältö 2(2)

- JV:iden on asetettava **kansallinen viranomainen**, jolla vastuu alustavasta tutkimuksesta, varsinaisesta tutkimuksesta ja päätöksistä. Lisäksi tarkoittaisi uusia tehtäviä tulliviranomaiselle.
- **Pk-yritysten tilanne** on huomioitu mm. viranomaisten riskiperusteisella valvontamekanismilla (tutkinnat kohdistettaisiin ottaen huomioon toimijan koko, tuotevolyymit ja pakkotyön riskit) ja laadittavalla ohjeistuksella
- Jäsenvaltioiden on säädettävä **seuraamuksista päätösten noudattamatta jättämisestä.** Toimijoilla on velvoite poistaa tuotteet markkinoilta ja hävittää ne.
- Asetus **ei sisällä säännöksiä korvauksista** (uhrien asema) tai rikosoikeudellisista seuraamuksista
- Asetus ei edellytä loppukäyttäjät saavuttaneiden tuotteiden poisvetoja (vrt. vaaralliset tuotteet)

Vaikutukset Suomelle

- **Kielto koskisi kaikkia talouden toimijoita**, ja vaikka ei asettaisi varsinaista uutta toimintavelvoitetta (vrt. asianmukainen huolellisuus ja kestävyysraportointi), tarkoittaisi käytännössä lisääntyvää **hallinnollista taakkaa**
  - tulisi entistä huolellisemmin varmistaa, ettei tuotteiden valmistuksessa käytetä pakkotyötä
  - mahdolliset viranomaisprosessit, mahdolliset tuotteiden poistamiset markkinoilta
- Osalla suurempia yrityksiä on jo asianmukaisen huolellisuuden prosessit käytössä, ja on viimeistään kun CSDDD-direktiivi astuu voimaan (aikaisintaan v. 2025). CSDDD:n vaikutusten on arvioitu ulottuvan käytännössä myös pienempiin toimijoihin osana suurempien yritysten arvoketjuja.
- Perustettava **uusi viranomainen** ja lisääntyvät tehtävät Tullille
- **Pakkotyö on jo kriminalisoitu** osana ihmiskaupan kriminalisointia (RL 25 luku), ja Suomea sitoo myös ILO:n yleissopimukset ja lisäpöytäkirjat
- **Pakkotyötä tapahtuu myös Suomessa**, ja on oikeustapauksia, joissa on tuomittu rangaistus ihmiskaupasta (esim. KKO:2022:2, marjanpoimijat)
- Kielto kohdistuisi *tuotteisiin*, jotka on tuotu Suomeen tai Suomessa valmistettu/muulla tavoin jalostettu tms. pakkotyöllä (esim. marjat) → **vähemmän pakkotyöllä valmistettuja tuotteita markkinoille / tehostaisi pakkotyön torjuntaa**
- Komissio ei ole tehnyt varsinaista vaikutusarviota, jota JV:t kritisoineet

Valtioneuvoston kanta

- **Kannatetaan komission asetusehdotuksen tavoitteita ja EU-tason toimia asiassa**
  - pakkotyön aiheuttamat ongelmat ovat merkittäviä ja niihin tulee puuttua EU-tason toimenpitein varmistaen, että sääntely muodostaa toimivan kokonaisuuden CSDD-direktiiviehdotuksen sekä CSRD-direktiivin kanssa.
- **Tuetaan asetusehdotuksen laajaa soveltamisalaa**
  - pakkotyö on vakava perusoikeuksien loukkaus ja globaali ongelma, jota kaikkien talouden toimijoiden tulee pyrkiä estämään.
- **Pk-yritysten osalta on huolehdittava sääntelyn suhteellisuudesta**, vaarantamatta esityksen tavoitetta.
- Kannatetaan pakkotyön määritelmän sitomista ILO:n yleissopimukseen ja liitepöytäkirjoihin
- Pidetään tärkeänä, että sääntelyä toimeenpannaan tavalla, joka on **yhdenmukaista WTO:n sääntöjen kanssa**
- Tuetaan lähtökohtaa, että toimivaltaisen viranomaisen tulee osoittaa, että tuote on pakkotyöllä valmistettu (todistustaakka), sekä korvauskysymysten jättämistä tämän sääntelyn ulkopuolelle
- **Vaatimusta pakkotyöllä valmistettujen tuotteiden hävittämisestä pidetään ongelmallisena** etenkin kestävyysnäkökulmasta, ja neuvotteluissa tulisi etsiä vaihtoehtoja tuotteiden hävittämiselle.
- Neuvotteluissa **on kiinnitettävä huomiota velvoitteiden tarkkarajaisuuteen ja täsmällisyyteen** (ennakoitavuus ja oikeusvarmuus suhteessa talouden toimijoihin)

Kiitos!

nadine.hellberg-lindqvist@gov.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet